

Leto XXVI.

Številka 11.

SLOVENSKI PRAVNIK.

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani.

Odgovorni urednik:

DR. DANILO MAJARON.

V LJUBLJANI.

Natisnila „Narodna Tiskarna“.

1910.

VSEBINA.

1. <i>Dr. F. G.</i> : Agrarske zadruge in njih uprava pri nas . . .	321
2. <i>Dr. E. Volčič</i> : Neki slovenski pravniški izrazi. (Konec prihodnjič.)	330
3. Iz pravosodne prakse. Civilno pravo.	
<i>a)</i> Plačilo, ki ga je dal akceptant za zarubljeno in v poteg preodkazano menico remitentu, ki menice nima več v rokah, ni pravoveljavno, čeprav remitentov zahtevajoči upnik preodkaza v poteg akceptantu ni notificiral. Ne golo plačilo menice, marveč izročitev kvitirane menice povzroči, da moč menice ugasne. (§ 39 men. r.)	341
<i>b)</i> Podsodnost zapuščinskih stvari je podana tudi, če je zapuščinska razprava začasno vsled pomanjkanja premoženja odpravljena. — Podsodnost po §-u 99 sod. pr. ne more biti podlaga za ono po §-u 93 sod. pr.	343
<i>c)</i> Nedopusten je revizijski rekurz zahtevajočega upnika glede onega dela njegovega predloga, ki sta ga višji sodišči že soglasno zavrnila (§ 529 c. pr. r. in 78 izvrš. r.)	345
<i>d)</i> Tudi ob prosti oceni dokazov ne zadošča, da se kdo proglasi za mrtvega v svrhu zopetne poroke po §-u 112 o. d. z., pretek zakonite dobe in odsotnost sama ob sebi, marveč treba še takih pozitivnih dejstev, iz katerih je moči izvajati, da je pogrešana oseba umrla	346
4. Plenarni sklepi c. kr. upravnega sodišča	347
5. Književna poročila	349
6. Razne vesti	351

Slovenski Pravnik.

Leto XXVI. V Ljubljani, 15. novembra 1910. Štev. 11.

Agrarske zadruge in njih uprava pri nas.

Dr. F. G.

Vzlasti na Kranjskem in predvsem v okoliših notranjskih sodišč je mnogo agrarskih zadrug ali agrarskih skupnosti, ki jim moramo iskati izvora v nemškem zasebnem pravu. Njih število se v najnovjšem času sicer nekoliko krči vsled agrarskih delitev, trdimo pa lahko vsaj za Notranjsko še vedno, da ima skoraj vsaka vas svojo agrarsko zadrugo. Posamezne izmed njih so nastale v 19. stoletju (zlasti za odveze zemljišč), večina pa jih je tako starinskih, da se mnogokrat ne da več dognati, ob kateri priliki in iz kakšnega vzroka so bile ustanovljene; le za nekatere smo zasledili n. pr. dokaze, da so koncem 17. stoletja že obstojale.

Nemško pravo je dobilo za pravni pojem nepremične imovine agrarskih zadrug izraz *almenda*. Slovenci so jo krstili za »gmajno« in že koren tega iz nemščine izposojenega rekla razkriva, da je bil prvotno naglašen pomen skupnosti. Marsikje je ta poudarek že popolnoma pozabljen in beseda je dobila prenešen pomen. Ker je *almenda* obstojala ali iz pašnikov ali pa iz gozdov, začeli so jo namreč sčasoma rabiti za kulturno označbo pašnikov ali gozdov v obče (tudi zasebnih) in sicer v različnih krajih različno: koder so imeli izključno ali pretežno gozdove, ondod jim je dandanes izraz »gmajna« istoveten za gozd (na Gorenjskem n. pr. v kamniškem okraju), koder pa so imeli, odnosno še imajo samo skupne pašnike ali poleg le-teh tudi obširnejše, posebej upravljane gozdove, tam jim pomeni »gmajna« tudi že pašnik vobče, vrhutega pa jim ista beseda še vedno oznanjuje skupne pašnike agrarske zadruge, torej »gmajna« kat' eksohen. Na pr. na Notranjskem pa ločijo še vse natančno: zasebni pašnik jim je pašnik, zasebni gozd gozd, gozdu v *almendi* pravijo skupni gozd (deležni pravici gozdni jus) in skupnim pašnikom gmajna (gmanjski jus). Ker v slovenski pravni terminologiji

še nimamo utrjenega naziva, imenovali bomo albedo ustanovno zemljišče (ustanovina) in se držali tega imena v tej razpravi, ki bo v nji zdolaj samoposebi jasno postalo, zakaj se ga poprijemljemo.

V zemljiškotehniškem pogledu tvori ustanovno, iz skupnih parcel obstoječe zemljišče vložek dotične davčne občine. Če naletimo, da so v davčni občini poleg pašnikov gozdi, ki obsegajo po svoji ploskvi kompakten ali vsaj večji kompleks, vidimo tudi da se nam je pečati z dvema ob različnih prilikah nastalima agrarskima zadrugama z različnimi upravičenci. Zato najdemo za pašnike poseben in za gozde poseben vložek. So pa tudi glavne knjige s še več zadrugami. Da nam je opraviti z agrarsko zadrugo, nam razodene že sama glavna knjiga. Spoznat vpisno obliko, denimo primer, da imajo upravičenci vasi Gorje agrarsko zadrugo, ki se tiče ustanovnega zemljiča vlož. št. 2 davčne občine Pregorje. Lastninski list tega vložka slove:

»Vknjiži se lastninska pravica za:

Ime upravičenca	Označba zemlj. knj. vlož. upravičenega zemljišča	Delež
Tačasni lastniki zemljišč davčne občine Gorje:	4	6/797
	5	6/797
	7	18/797
	8	12/797
	11	6/797
	12	9/797
	13	6/797
i. t. d.«		

V posestvenih listih zemljišč gorjanskih upravičencev (vložkov 4, 5, 7, 8, 11, 12, 13 i. t. d. d. o. Gorje) najdemo zadevne vpise v tej-le obliki: »S posestjo tega zemljiškknjižnega telesa je po 6/797 deležih zvezana solastninska pravica do zemljiškknjižnega telesa vl. št. 2 davčne občine Pregorje«. Vpisi različnih knjig divergirajo le v formalnih malenkostih. Takoj vemo, da se nam je pečati z agrarsko zadrugo, ki ji gre, pravnemu subjektu, naslov »agrarska zadruga zemljišča vl. št. 2 d. o. Pregorje v

Gorjah« in še natančnejše s pristavkom »obstoječa iz lastnikov zemljišč vl. št. 4, 5, 7, 8 i. t. d. davčne občine Gorje«.

Ustanovno zemljišče je določeno liki ustanova, da ga za vse čase za svojo hišno potrebo rabijo in uživajo »salva rerum substantia« obdeležena zemljišča (Rücksitzliegenschaften) t. j. tiste upravičene kmetije, ki se jih pravo drži v obliki razmerne solastnine. Ne fizične osebe, temveč obdeležena zemljišča so neposredno upravičena pri ustanovi. Deležne pravice imajo značaj stvarnih pravic, z upravičeno kmetijo tako zvezanih, da fizična oseba pravico razmernega souživanja pridobi stoprav zaposedši obdeleženo zemljišče. Namen ustanovnika je, da bi uspešneje gospodarila tista prvotna kmetska posestva, ki so obstojala že tačas, ko je bila ustanova osnovana, in ki jih ljudstvo kaj rado imenuje posestniška zemljišča, da jih že z besedo loči od neupravičenih, kasneje nastalih »podružniških« in »kajžarskih« zemljišč. Iz razmerja deležev se prvi hip spozna, koliko zemlje (grunta) je obdeleženo zemljišče premoglo ob času ustanove; v zgoraj navedenem primeru so dobili četrtezemljaki (maselčarji) 6, polzemljaki 12, tričetrtzemljaki 18 deležev pregorske »gmajne«.

Javno pravo pri teh zadrugah nima posla. Posestniki, katerih zemljišča so obdeležena, tvorijo zgolj z ozirom na ustanovno zemljišče agrarsko zadrugo, ki ji je svrha, da se ustanova pravilno upravlja in uživa. Imovinska skupnost je ta zveza, ki veljajo zanjo glede uprave in užitka določbe XVI. poglavja drugega dela obč. drž. zakonika; glede izprememb glavinske imovine pa ni določbe mimo predpisa §-a 485 o. d. z., ki ne velja zgolj za služnosti; marveč z vsemi posledicami neodločljivosti, neprenosnosti in nedeljivosti enako za agrarske zadružne deleže, ki so taka stvarna prava, da naj liki pritiklina ostanejo na veke zvezana s posestjo obdeleženih zemljišč.

Za upravo agrarskih zadrug so merodavne določbe §-ov 836 in nasl. o. d. z., češ, da naj upravnika skupnih stvari izvoli z večino glasov skupnost, če pa večine ni, da imenuj upravnika sodnik. Volilci pri volitvi upravnika, tačasni posestniki obdeleženih zemljišč, volijo z večino deležev, ne glav, kajti § 833 o. d. z. veleva, da odločuje zastran redne uprave in rabe večina glasov, ki je ni šteti po osebah, nego po razmerju deležev. Ako se uprava prepusti več osebam (§ 838 o. d. z.), odločujejo le-ti med

seboj z večino glasov, seveda pa je tu glasove šteti po glavah. O sodno imenovanem upravniku bomo govorili zdolaj.

Zanimivo je, da agrarske zadruge pri nas nimajo niti voljenih, niti sodno določenih upravnikov. Povsod upravljajo imovino zadruge javnopravni organi in najlepše je, da mnogokrat niti pravnik ne ve, kateri. Ni se torej čuditi, da so politična oblastva s sodišči vred še nedavno postopala glede agrarskih zadrug docela napačno in nedopustno. Jedva sedaj se kaže preobrat, pa niti povsod. V vsakem slučaju smo n. pr. dognali, da so, nepoznaje pravni sestav, smatrali agrarske zadruge za inštitut javnega prava in niso le trpeli upravljanja po javnih organih, marveč celo pritrjavali so, da so se združni prispevki terjali potom politične izvršbe in da so se računi zadrug polagali v računih o upravi javne imovine, skratka razmere, da so upravniki vedno romali od glavarstev do sodišč in obratno in naposled opravili tam, kjer ne bi bili smeli. Ni mogoče, da bi ostalo tako.

Gotovo je, da so si bili javni funkcionarji svoj čas upravo agrarskih zadrug uzurpirali. Kolikor se da dognati, upravljala so jih do l. 1850 občinska zastopstva s predstojnikom na čelu. Izborno se je to prilegalo, saj so bile občine majhne, največkrat ena sama vas, bili so pa v takratnih maloprometnih časih s prav pičlimi izjemami tudi vsi posestniki v občini, ker nasledniki prvotnih lastnikov obdeleženih zemljišč, upravičeni v agrarski zadrugi, tako da je plačeval tudi združne prispevke vsak, kdor je plačeval davščine, desetine i. t. d. Odtod vse nepravilnosti. Ko je postala politična udelevec drugačna, se pa sčasoma niti ni več vedelo, kdo je pravi upravnik zadruge, t. j. katero javno funkcijo da ima. To je pač najzanimivejši pojav. Kajti s pojasnilom kmeta-upravičenca niso prišli iz zadrege, ako jim je povedal, da upravlja »gmajno« podžupan, in situacija je bila šele prav zmešana, ako so slučajno tudi še dognali, da politični podžupan niti ni upravnik zadruge. Poglejmo torej, kaj tiči za tem podžupanom in kdo vodi pri nas upravo agrarskih zadrug.

Z inkorporiranjem starih občin se je zmešnjava pričela (deželna udelevec za Kranjsko od 8. marca 1850 št. 92 dež. z., oziroma odlok dež. organizacijske komisije od 4. III. 1854 št. 15 dež. z.). Poprejšnje male občine so postale v novi veliki občini podobčine, izgubivši s samostojnostjo tudi značaj oblastva, ki gre

odslej zgolj še občinam v tem, da imajo v dosego svojih nalog lastnega in izročnega področja od države podeljeno nakladno in varnostno oblast. Po III. poglavju sedanjega obč. reda sta občinsko predstojništvo in obč. predstojnik upravni in izvrševalni organ, občinski odbor pa je ukrepajoči in nadzorujoči organ za celo občino, torej tudi za vse podrejene naprave in oddelke (podobčine). Po §-u 52 o. r. more imenovati obč. odbor za posamezne dele občine tamkajšnje voljive občinarje, da podpirajo obč. predstojnika pri opravljanju krajnovarnostnih in drugih krajnih poslov in če je več podobčin, naj se celo zgodi le-to za vsako podobčino. Za take pomočnike, ki se jim je obnašati po navodilih obč. predstojnika, fungirajo v podobčinah izključno občinski odborniki, ki so voljeni od volilnih upravičencev podobčine kakor samostojnega volilnega okrožja po določbi §-a 15 o. r. in §-a 21 obč. vol. reda. Le-ti pomočniki župana so pravi politični »podžupani«, ali zato niso bili nikoli upravniki agrarskih zadrug.

Če se kodi zadene ob pojav, da vzlic temu politični podžupan upravlja agrarsko zadrugo, prepričamo se kaj lahko, primerjajoč razmere sosednih podobčin, da opravlja zadevni posel temeljem druge javne funkcije. Jasno nam postane, da mu kar kot podžupanu ne pristoja uprava agrarske zadruge. Stvar je tale Podobčina je tudi še po inkorporiranju zmožna biti samostojen aktiven in pasiven imovinski subjekt. Uprava javne dobrine podobčinske pristoja gospodarskemu odboru (tudi gospodarski odsek ali gospodarski pododsek ponekod imenovanemu), ki je voljen po dodatku II k obč. redu in sestoji iz treh za tri leta voljenih članov, a ti volijo načelnika med seboj. Gotovo je tudi gospodarski odbor inštitut javnega prava (zgoraj citirani dodatek II.), saj upravlja javno imovino po analogiji obč. zastopa in je deležen politične izvršbe, da doseže svojo nalogo. Ničesar pa nima opraviti s področjem političnega podžupana, marveč njegov delokrog je docela nepolitičen, zgolj gospodarski, gospodarsko-tehniški. Le-ti gospodarski odbori so oni organi, ki jim je poverjena uprava naših agrarskih zadrug.

Poprej je bila skoraj povsod, marsikod pa je tudi še danes navada redna, da volijo za člana v gospodarski odbor in potem za načelnika — zgoraj definiranega političnega podžupana.

Le-ta kumulacija poslov je povzročila, da navadnik ni več vedel za dvojnost funkcij. Ljudstvu je bilo oboje eno. Zato so izražali, da jim zadrugo upravlja »podžupan«. Kjer so razmere še današnji dan take, je stvar tudi docela v redu, le si upravičenci niso v svesti, da gre uprava podžupanu kakor načelniku gospodarskega odbora. Ta razvoj pa je rodil še drugo posledico. Kjer sta bili funkciji pozneje združeni tako, da so postavili posebnega načelnika gospodarskega odbora, zvezal se je naziv podžupana z letem načelnikom, in politični podžupan je prišel ob svoj naslov, čemur se ne moremo čuditi, ker je upravnik javne imovine in agrarske zadruge dosti bolj v stiku z ljudstvom, nego po § 52 obč. reda imenovani občinski odbornik, ki za njegovo častno mesto dostikrat niti ne vedo.

Isti proces se je izvršil, kjer ima kraj posamez svoj krajni gospodarski odbor, na pr. v vaseh, k podobčinam spadajočih, v vaseh na sedežih občin. Celo tam, kjer tvori občino še sedaj ena sama vas (na Krasu), je enako. Prav redkokje najdemo za agrarsko zadrugo poseben upravni odbor in še to le za skupne gozdove (gozdni odseki na Notranjskem). Mimo le-teh je uprava poverjena povsod gospodarskim odborom in njih načelnikom z javno upravo vred. »Podžupan« pa je pri ljudstvu le-ta načelnik kakor tak, in zgolj naključje je, da je hkratu zares tudi politični podžupan ali sploh občinski odbornik.

To je tudi oblastva motilo. Meje javne uprave in zasebne uprave so postale nejasne. Niti politične izvršbe se niso odrekale, kadar so se za zadrugo izterjavali zastali prispevki agrarskih upravičencev. Lep vpogled v tedanje razmere nam daje dopis nekega okrajnega glavarstva sodišču, ki je bilo zahtevalo pojasnila: »Če pa se je v zadnjih letih vzlic sedanjemu poznavanju razmer tu ali tam dovolila politična izvršba, se je to zgodilo pač le vsled prav posebne uslužnosti in gotovo s poudarkom, da dotična agrarska skupnost pravzaprav nima pravice do tega ... Kjer gospodarski odbor upravlja tudi agrarsko premoženje, se mnogokrat zgodi, da se meja med zasebnim in javnim pravom zabriše, čeprav je gotovo, da gospodarski odbor s svojim javnim stališčem ne more ničesar izpremeniti pri zasebnopravnem značaju terjatev, ki jih imajo agrarske skupnosti zoper člane.«

Da se tembolje razume nedopustnost takšne skupne uprave, oglejmo si, kam je uprava dovedla v nekem gospodarskem odboru, čigar izkaz je bil registriran pri okrajnem glavarstvu. »Izkaz gospodarskega odbora vasi K., izvoljenega dne 17. 11. 1907. Načelnik J. Š. Odbornika: R. M. in M. F. Namestnika: I. T. in A. Š. V čem obstoji imetje vasi, posebne naprave, vodovodi, vodnjaki, ceste: 1 vodovod, 2 lokvi, vaška pota, nekoliko gasilnega orodja, gmajna itd. Delokrog gospodarskega odbora: odbor skrbi za snažnost vodovodov, dober stan občinskih potov in gasilnega orodja, skrbi, da se redno opravlja nočna straža, pobira prispevke od sovaščanov (sic!) za davke od gmajne in za poljskega čuvaja itd. Opomba: dohodek ima vas tudi od poljskega lova.« — Ugotovili smo potem, da je imenovani odbor polagal račun od pamtiveka in enako v letih 1907 do 1909 tako, da so vsako leto tvorili dohodke: najemščina od lova, prispevki posestnikov za gmajno (torej samo agrarskih upravičencev), prispevki vaščanov (tudi kajžarjev) za vzdržavanje poljskega čuvaja itd.; stroški pa so se izkazovali: zemljiški davek od gmajne, plača poljskega čuvaja, poprava vodovoda in vodnjaka, naprava ene lokve, upravni stroški »podžupana« in odbornikov itd. Primanjkljaj za združeno javno in zasebno upravo je določeval kar podžupan po svoji glavi, in brez vednosti odbornikov je preračunaval razmerne prispevke. Če pomislimo, da ima vas več nego 100 agrarskih upravičencev, potem glavarstvu pritrdimo, da je težko ločiti, koliko je na pr. v prispevku agrarskega upravičenca N. N. z zneskom 36 K 50 h javnopravne, koliko pa zasebnopravne tangente.

Vidimo torej, kako nedopustno je tako poslovanje. Uprava agrarske zadruga mora imeti poseben račun. Dohodki so: prispevki agrarskih upravičencev za gmajno, pašnina (pristojbina za pašnjo) in zakupnina upravičencev in slični dohodki (za prodani les, kamenje, pesek itd.). Stroški so: zemljiški davek od ustanovnega zemljišča, upravni stroški zadruga itd. Če pa gospodarski odbor ta račun družji z javnim računom, mora škodo trpeti ali vas ali pa agrarska zadruga.

Zahtevati bode torej, da gospodarski odbori izločijo iz javne uprave zasebno upravo zadrug. Največ bodo mogla vplivati na to okrajna glavarstva pri pregledovanju izkazov in pri zaprosbah

za dovoljenje politične izvršbe; prav posebno bodo morala paziti na pravilnost javnih računov. Čeprav v manjši meri bodo pa tudi sodišča storila dolžnost, na pr. pri vtoževanju agrarskih prispevkov.

Kadar bomo imeli jamstvo, da so računi pravilni in da po določbah XVI. pogl. o. d. z. ukrepajo le-ti odbori z večino glasov odbornikov in po zmislu volje pretežnega števila deležev, potem ne bode več pomisleka, zakaj ne bi smela uprava agrarskih zadrug tudi še naprej ostati pri gospodarskih odborih. Ne smemo pa trpeti, da bi podžupan upravljal zadrugo samolastno in promiskualno z javno upravo.

Uzorno bi bilo seveda, da se upravičenci povsod poslužijo v §-u 836 o. d. z. zajamčene pravice ter izvolijo upravnika, kajti potem bi za neukega upravičenca stoprav jasno postalo, da je »gmajna« zasebnopravna naprava. Ali izkušnja nas uči, da pride do tega le tedaj, kadar zavlada v zadrugi prepir, v zadnjih letih skoraj vedno prepir političnih nagibov. Za svet proseče upravičence bomo poučili, da naj sestavijo zapisnik o brezuspešnem zborovanju, če do večine deležev ne pride, in da naj potem vložijo v sodišču predlog, da se upravnik sodno imenuje. Zadevo reši sodišče v oficijoznem postopanju kakor izvensporna stvar (Nc-register), zaslišavši vsaj toliko upravičencev, da se seznanijo z željami in vzroki nasprotstva deležnikov. Za upravnika je moči imenovati upravičenca, pa tudi tujega človeka, da je le sposobna oseba. Le ker gre za sposobnost, ne pozna zakon tukaj v §-u 835 o. d. z. zapisane določbe z žrebom. Če potreba, imenovan bode odbor več članov. Niti lastnik največje kvote ne sme kar sam storiti upravnih činov, marveč more zgolj zahtevati, da se mu uprava poveri. Če se vzlic poprejšnjemu dogovoru deležniki ne zedinijo radi redne uprave, imenuj sodnik tretjo osebo za upravnika. Tudi za odpoved upravnikovega pooblastila je potrebna večina glasov, vendar pa pristojna pravica nezadovoljnemu upravičencu, zahtevati, da določi drugega upravnika sodnik itd. Zoper sklep sodišča ima nezadovoljni zadržnik vse pravne pripomočke, ki jih pozna izvensporno postopanje (predočbo, rekurz), s formalno pravno krepostjo je stvar potem končno rešena.

To velja pa le tedaj, kadar gre zgolj za volitev osebe upravnika. Če gre pa za pravno vprašanje, ali je upravnika sploh

postaviti, enako, ali je upravo upravičencu odvzeti, bomo imeli pa preporno vprašanje, ki ga ne more odločiti izvensporni sodnik, marveč zgolj redna pravda.

Dolžnosti upravnika so v §-u 837 o. d. z. jasno povedane: pooblaščenec je in zato obvezan, da polaga redne račune, sme pa odračunati vse koristne izdatke, ki jih je imel. Tudi sodno imenovani upravnik je pooblaščenec zadruge, ne imetelj javne službe, kajti sodnik je zgolj supliiral večino deležev, ki je ni bilo. Ker je pooblaščenec, je vezan na določbe o. d. z. v §§-ih 1004, 1013, 1009, 1012, 1014: na pr. pravice do nagrade nima, če si je ni izrečno izgovoril, ali če se ne ve že po njegovem stanu, da opravlja to stvar za plačilo; poverjeno opravilo mora pridno in pošteno izvrševati, ves prid iz opravila prepustiti zadrugi; položiti račun, kadar se zahteva; jamčiti za škodo iz lastne krivde, sme pa zahtevati povračila potrebnih in koristnih troškov, pa če se je tudi uspeh izjalovil. On zastopa zadrugo na zunaj, a upravičenec, ki ni upravnik, niti legitimovan ni, tožiti tuje osebe. Pač pa ima upravnik tožbo zoper zadrugo za nagrado. Le ako je nevarnost, sme upravičenec zahtevati, da se upravljano zemljišče sekvestruje. Rok položbe računa določi sodnik, ne večina glasov. Upravnik niti tačas ni prost položbe računa, ako si ni zapisoval. Vendar pa je judikatura tega poglavja pičila.

Če se po teh razmotravanjih vprašamo, kaj je z našimi gospodarskimi odbori, ki upravljajo zadruge temeljem starinske navade, pribiti moramo predvsem, da v zadevnih pravnih vsa sodišča branijo naziranje, ki mu tudi vrhovno sodišče ne ugovarja, da to, ko se trpe dolgoletni dosedanji načini uprave naših agrarskih zadrug, znači pritrjevanje prevesne večine deležnikov, ki so tako molče zadovoljni, da se zadruga upravlja na ta način. Sklada se pa s tem tudi drugi stavek določbe §-a 837 o. d. z., ki pravi, da je tako, kakor upravnik (t. j. voljeni ali sodno imenovani), tudi deležnik — pooblaščenec, kadar upravlja skupno dobrino brez naloga ostalih deležnikov. Njegovo pravno stališče se torej v ničemer ne razlikuje od pravic in dolžnosti voljenega upravnika. Zato ni zgolj »negotiorum gestor« (§ 1035 o. d. z.), marveč zategadelj pravcati pooblaščenec, ker se mora misliti, da ga ostali upravičenci molče drže v tem poslu. Vsi ukrepi gospodarskega odbora vžejo torej agrarsko zadrugo na zunaj pod vsakim

pogojem. Na znotraj pa so odborniki neodgovorni za upravne korake, če so se držali zgoraj obrazloženih principov. Le tam, kjer načelnik zoper voljo ali brez vednosti ostalih odbornikov ukrene po svoje, ali koder se gospodarski odbor polasti uprave in obnaša zoper izraženo voljo večine, ondod bomo morali zoper načelnike oz. odbore postopati po določbi §-a 1040 o. d. z.

Mnenje naše je, naj oblastva poprimejo za inicijativo, da se uprave agrarskih zadrug uredi in spravijo na pravo pot. Iz nedavnih časov poznamo namreč uprav klasične dokaze, kam privede promiskualno gospodarstvo javne dobrine in združnih ustanov. Občina Ilir, Bistrica na pr. je zemljiškoknjižna lastnica velikega kompleksa ograd na podlagi poizvedbenega zapisnika izza naprave nove zemljiške knjige, kjer se poizvedujočemu sodniku očitvidno niti sanjalo ni, da so agrarske zadruge na svetu. Tako je prišel trg (sedaj mesto) Postojina po prečudnem potu v zemljiško knjigo za lastnika pašnikov nad postojinsko jamo, in spravdali se bodo sigurno upravičenci, mesto in — država... Skratka: čas je, da pridejo naše agrarske zadruge v red.

Neki slovenski pravniški izrazi.

Piše dr. E. Volčič.

Že pred štirimi leti sem omenil v predgovoru »Civilno-pravdnim zakonom«, da treba nekatere izraze naše pravniške terminologije razmotravati še natančneje, in ob napovedi drugih zvezkov »Pravnikove« zbirke sem odločno, pa vendar brez uspeha javno pozival naše pravnike, naj izreko svoje nazore o nekih nebitvenih premembah terminov, ki sem jih uvel v knjigo. Kakor rečeno, so ostale vse te moje prošnje brez odziva, toda mojemu opazovanju ni odšla neka tiha nezadovoljnost posameznih pravnikov radi teh prememb in, da spravim to vprašanje zopet v tok, hočem vsaj glavne sedaj nestalnih terminov osvetliti поблиže in izreči svoje nazore o njih. Naj pač končno obveljajo ali se umaknejo drugim, ki se podpro morda z boljšimi stvarnimi razlogi!

Iz tega razpravljanja naj se tudi razvidi, da nekaterih morda nevšečnih izrazov nisem sprejel svojevoljno ali iz trdoglavosti, temuč po skrbnem prispodabljanju in premisleku in potem ko sem iz premnogih dobrih prevodov uvidel, da vsi doslej rabljeni izrazi ne stoje neomajano. Iz tega razloga sem tudi v V. in VI. »Pravnikove« zbirke zvezku pustil brez premembe prvotni prevod našega svoječasnega najboljšega prevajalca, ko sem ob sedaj ne več navadnih terminih opozoril na novejše. Vsak nepristranski površni opazovalec se iz teh priredb lahko prepriča, da knjige za praktila niso manj rabne, kakor če bi se starejši izrazi kar nadomestili z novimi; kdor pa knjige res čita in rabi, pa se brez dvoma uveri, da jih nisem uredil vihravo in nepremišljeno, ter da more prav le taka uredba mnogo pripomoči k pravilnemu, obče umljivemu pravniškemu slogu in pa k popolnitvi pravniške terminologije.

Res, k popolnitvi in še tudi delni premembi sedanje pravniške terminologije, ker kar velja o vsakem jeziku vobče, velja tudi o stalnejših strokovnih izrazih vsakega jezika. Saj so novi civilnopravdni zakoni in izvršbeni zakon šele pred dobrim desetletjem uveli tudi v nemško terminologijo naše države več novih izrazov in to za stare pravne naprave, za katere so veljali doslej drugačni izrazi. Prav to pa velja tudi o hrvaških in srbskih pravnih terminologijah, ki imajo v različnih državah in deželah za iste pojme različne izraze, ter se, kakor smo nedavno čitali v »Slovenskem Pravniku«, odličnim strokovnjakom še ni posrečilo, da bi isto terminologijo popolnili in zenačili.

Da pa prav sedaj spravljam na razgovor nekatere slovenske pravniške izraze, je še poseben važen vzrok: prirejanje novega slovenskega prevoda občnega državlanskega zakonika. Nova izdaja tega zakonika nima velikega pomena samo za pravnika, ampak radi svoje vsebine za vse razumnike, in po skrbnem pripravljanju sodeč, bo tudi odločilno vplivala na razvoj našega jezika.

Po naključju sem 8. dan oktobra t. l. prisostvoval »Pravnikovi« seji, v kateri je bilo posvetovanje o nekaterih izrazih, ki naj se sprejmejo v rečeni nov prevod in ker mi pač ne bo sojeno, da bi bil še v kateri nadaljnih sej, hočem sedaj objaviti svoje mnenje o sprejemu dotičnih besedi, a — kdo zna bolje, široko mu polje!

Mislim, da imamo ob tem pretresovanju razločevati izraze, ki nam določajo kako zgolj pravniško napravo, kak pojem, ki se razlikuje od onih v navadnem občevalnem jeziku, in pa one besede ali reke, ki veljajo v občevanju sploh in ki ne izražajo kake zgolj pravniške misli. V zadnjih primerih je treba pač izmed več vobče rabnih in znanih besedi uporabiti le tisto, ki nam izraža misel zakona najdoločneje, torej najboljše.

Za obojno omenjeno vrsto izrazov pa veljaj, kadar se ne piše za kako razrečje jezika, temveč v pismenem, Slovencem pristopnem jeziku, glavno načelo, da izmed več enako dobrih besedi in rekov sprejmemo tiste, ki so v rabi tudi pri sosednih slovanskih rodovih.

Tega nazora so bili še naši predniki, ki so leta 1853 v zalogi c. kr. državne tiskarne izdali »Juridisch-politische Terminologie für die slavischen Sprachen Oesterreichs«. Gotovo bi se misel kulturne vzajemnosti južnih Slovanov dala pospešiti znatno, ako bi se mesto nove samoslovenske izdaje pravne terminologije — katere bo itak treba, ker je terminologija dr. Babnika iz l. 1894 menda že pošla — priredila slična v treh jezikih južnih Slovanov. Temu bi bila lepa prilika prav sedaj, ker ima iziti nemško-hrvatska službena terminologija v nadaljevanje »Talijsko-hrvatske službene terminologije«, katero je l. 1904 po nalogu ministrstev za pravosodje, finance, trgovino in železnice sestavil namestn. svetnik v Zadru E. Smirić. Stroški za prepis slovenskih terminov bi bili pač neznatni in naj bi to skrb prevzelo slovensko pravniško društvo ali pa Slovenska Matica, ki vzlic določilom svojih pravil ni še ničesar storila za naše pravstvo. — — Kar je bilo možno pred 60 leti, bo pač i danes!

Pričnimo torej s pravniškimi termini, katerih raba še ni prav trdna!

1. Abhandlung, obravnava, razprava.

Kakor čitamo v predgovoru in 3. dodatku III. zvezka Pravnikove zbirke je Pravnikov odbor l. 1901 določil, da veljaj obravnava za Abhandlung (der Verlassenschaft), razprava pa za Verhandlung.

Brez dvoma so bili povod temu razlikovanju novi prevodi civilnopravnih zakonov prof. Štreklja, v katerih se menda prvič nahajata oba izraza. Premotrimo njiju pomen, izvor in razvoj,

potem pa potrebo tega razlikovanja radi jezikovne ekonomije in jezikovnega blagoglasja!

Do omenjenih Štrekljevih prevodov, torej do krog l. 1895., sta bili obe besedi pravniško enega pomena t. j. obravnava in razprava sta pomenjali *Abhandlung* in *Verhandlung*. Tako stoji še v Pleteršnikovem slovarju l. 1894. Gotovo je, da oba izraza vsaj v tem pravniškem pomenu nista nastala med narodom, temuč da so ju uveli pisatelji. Do Levstikovih prevodov krog l. 1870 se je za oba nemška izraza rabila le obravnava in seve z njo v zvezi obravnavni, obravnavati, obravnavanje.

Obravnava je prvotno pomenjala: uravnava, *die Ebnung*; obravnati in obravnavati istotako: *ebnen*, *eben machen*; potem pa: *gut machen*, vse škode o.; in *Güte abtun*, z dobrim o.; dalje: o. žito = izčistiti žito, da se spravi v shrambe, kateri izraz pa velja le v našem planinskem svetu, drugodi se to pravi: žito naréjati; končno: *verhandeln*: dolgo sta obravnavala, pa se nista pogodila (Pleteršnikov slovar). Izraz obravnava se je potem uvel za *Verhandlung* sploh, morda z ozirom na ravnokar navedeni prenešeni pomen besede obravnavati in v zvezi z besedo ravnava, katera se je sprejela za pojem *Verfahren*, ki se nahaja v vseh starejših prevodih in tudi v prej omenjeni južnoslovanski terminologiji l. 1853 poleg srbske in hrvatske: *postupanje*. O tem spregovorimo še kasneje.

Drugi slovanski jeziki ne poznajo obravnave in edino v hrvatskih slovarjih se nahaja obravnanje, *das Ausgleichen* (*rund herum*), obravniti, *rund herum ebnen*.

Hrvatski in srbski jezik imata za *Verhandlung*; razprava in za *Abhandlung*: razprava ostavštine; naš jezik je do Levstika dosledno imel: obravnava zapuščine, zapuščinska obravnava, kakor ima tudi nemški jezik skoro brez izjeme zložen izraz: *Verlassabhandlung*, ter se le v praksi rabi za isti pojem prosta beseda *Abhandlung*. Raba tega nemškega izraza pa nima nobene stvarne podlage, ampak je gotovo le historičnega pomena. Ko bi bil izraz *Abhandlung* utemeljen v pojemskem bistvu, bi se moral rabiti sploh za naroke nespornega ali nespornemu enakega postopanja. To se pa ne

dogaja, temuč rabi tudi nemški jezik za take prilike le izraz *Verhandlung*, n. pr. po raznih razlastitvenih in tem enakih zakonih (zakon o zasilnih potih), v konkurznem zakonu itd.

Kdor pozna razvijanje in dogodke ob narokih spornega in nespornega postopka, pa tudi ne najde razloga, da bi se oni nazivali različno. Stvarno torej ni nobenega vzroka, da bi *Abhandlung* slovenili drugače, kakor *Verhandlung*, in res sta se slovenila oba izraza, kakor rečeno, nekako do leta 1870 z besedo obravnava, po tem letu do Štrekljevih prevodov pa z besedo razprava.

Oba izraza sicer tudi po svojih temeljnih korenih in predlogih pomenjata isto početje, samo da to početje, rekel bi, obravnava kaže sintetično, razprava pa analitično. — Vsekakor je obravnava bolj prijala gorenjskim ušesom, ker se je opirala na prej navedene ondi rabljene izraze, dočim je razprava bila znana v vzhodnih Slovencih in Hrvatih.

Levstika so za sprejem tega poslednjega izraza silili gotovo važni nagibi. Levstik, ki za njim še ni bilo enakovrednega prelagatelja zakonov, je dobro poznal tudi druge slovanske jezike ter vedel je, da izrazov obravnavati, obravnava drugi Slovani ne poznajo. Srbohrvatski jezik ima le razpravljati, razprava, maloruski jezik ima za *Verhandlung*: rozprava in za *Verlassabhandlung*: peresprava spadščin, češki ravnotako jednání in pa projednávání ali pojednani pozustalosti; tudi v obeh poslednjih jezikih je torej za oba nemška izrazu ista beseda, ker je za izraz *Abhandlung* le zložena s predlogom, gotovo po nemškem vzgledu, kakor da bi se hotelo s to besedo označiti končanje zapuščinskega postopanja, kar seve ni po resnici.

Levstik pa je tudi pazil na krepkost in blagoglasje besedi, saj je bil dober pesnik. Nihče ne more trditi, da zvenijo besede obravnava, obravnavati in njih izpeljanke krepko in blago. Obravnava je že ob sebi za en zlog daljša, kakor razprava; pridevnik pa ima razun samoglasniške asonance tudi soglasniško aliteracijo ter posebno ženska oblika obr**avnav**na se res ne glasi prikupljivo. Levstik je torej uvel za obojna nemška izraza, ki v resnici ne podajeta v bistvu različnih pojmov, en sam izraz razprava, kakor je to v hrvatskem in srbskem jeziku.

Kakor rečeno, je Štrekelj šele potem jel ločiti oba izraza, gotovo pod vplivom starejših slovenskih pravnikov, ki so imeli pač dobre namene, a so slovenske strokovne izraze prikrajali preveč po narečju svoje ožje doline, kakor razvidimo nižje doli še pri drugem izražanju. Toda Štrekljevi prevodi tudi v teh dveh izrazih niso povsod dosledni. Tako mu je v zakonu o zasilnih potih *Verhandlung* — obravnava, a ne razprava.

Iz drugih zakonov naj omenim izvrstno besedilo Zakonika in ukaznika dežele kranjske, odkar mu je urednik znani šolnik in pisatelj Fran Levec. V teh zakonih, posebno v razdelbenem zakonu l. 1887 in dotičnem izvršilnem ukazu l. 1888 stoji za *Verhandlung*, *verhandeln* — obravnava, obravnava*ti* itd.; v zloženem zakonu l. 1900 in dotičnem ukazu l. 1903 pa povsodi *razprava*, čeprav se ne more trditi, da je postopanje po teh predpisih sporno, pač mnogokrat prepirno, kakor je pa tudi največkrat — v zapuščinskih stvareh.

Ravnotako od l. 1900 dalje izraza obravnava in njemu sorodnih ni več dobiti v državnem zakoniku niti za *Verhandlung*, niti za *Abhandlung*. Izrazi *razprava*, *razpravni*, *razpravljati* in njih izpeljanke so torej prodrli za nemški *Verhandlung* itd. vsepovsod v službenih objavah in znani so sedaj narodu po vsem Slovenskem, obravnava in njene izpeljanke se rabijo le še v kakih novinskih poročilih in naj se pač rabijo še dalje, posebno če so poročila namenjena za zapadli del naše domovine.

Prav tako pa ta izraz ne moti v citatih starih prevodov, ki naj se po moji misli izpravljajo le, kadar motijo pravi zmisel dotičnega stavka; saj se tako postopa tudi v drugih jezikih.

Iz prej navedenih razlogov pa ni povoda, da bi se v kakih novih odločilnih objavah za *Abhandlung* rabil drug, to je isti izraz, ki je bil prej za oba nemška pojma, ter naj nas ne moti, da se je *o b r a v n a v a* uvela tudi v uradne tiskovine. V te tiskovine je zastareli izraz prišel istim potem, kakor v navedene Štrekljeve prevode ter se bo moral svoj čas umakniti iz njih, kakor se bo moralo umakniti mnogo resničnih jezikovnih in stvarnih pogreškov.

Še drug važen razlog je, da naj se nemška *Abhandlung* prevaja z *razpravo*. Vodilo nam bodi, da naj pravnik ne nadoomešča že v splošnem občevalnem jeziku udomačenih dobrih

izrazov z drugimi. Slovenci pa imamo v nepravniškem jeziku za nemški *Abhandlung*, kadar mislimo kak nepravniški pismeni izdelek ali kako nepravniško predavanje, edini izraz razprava, ne pa obravnava; to je tako gotovo, da nam o tem ni treba razpravljati, nikor obravnavati. Nemci imajo torej en izraz za nepravniški in pravniški pojem in ne uvidevam, čemu naj imamo mi dva izraza in sicer za pravniški pojem takega, ki za nepravniški vsaj ni več v rabi, če je bil sploh kedaj.

Ko mi je čislani tovariš sedanji višji svétnik Kavčnik meseca julija 1904. l. izročil pripravljalna dela za uredbo ročne izdaje civilnopravdnih zakonov, mi je omenil, da je v dvomu ravno o prevodu besede *Abhandlung*, naj li pusti obravnavo državnega zakonika ali naj jo premeni v razpravo; jaz sem se odločil za zadnji izraz in sem prepričan, da sem imel prav, kakor kažejo zgoraj povedani razlogi.

Mislim torej, da treba v dotične §-e občnega državljskega zakonika n. pr. 807, 819, 822 i. t. d. postaviti izraz razprava mesto obravnava in ravnotako le izpeljanke prvonavedenega izraza, kadar jih je treba. Dostikrat jih ni treba, ker ni prevajati hlapčevsko vseh besed; tako se naj na pr. v §-u 798 »bei diesem *Abhandlungsgeschäfte*« ne prevaja »pri tem razpravnem opravilu«, kar bi ne bilo slovensko, ampak v soglasju s prvotnim prevodom »pri tem ali ob tem razpravljanju«. Toda o takih ne zgot pravniških rekih hočem, kar sem že omenil, govoriti v drugem delu te razpravice.

2.) *Adoption*. Cigaletov prevod obč. drž. zakonika ima za ta izraz posinovljenje, hrvatski ima posinjenje, ki bi menda zadostoval tudi za nas. Babnikova terminologija ima posinovitev in ta izraz je ostal tudi v Štrekljevih civilnopravdnih zakonih (§ 109 jn.), toda s pristavkom »ali pohčeritev«, menda, da bi se ne dvomilo, da velja isto, ako se vzame za svojo kako žensko. Hrvatskemu prevodu tu zadostuje posinjenje in mislim, da bi našemu tudi; ako naj kaka beseda velja za strogi strokovni izraz, mora ostati v zakonskih objavah pač za vse primere, kar se ne velja za poljudne razprave.

Adoptieren je po istem starem prevodu vsinoviti, po Babniku pošinoviti, hrvatsko posiniti.

Adoptiveltern so istotako vsinovniki, oziroma posinovniki, hrvatsko pa poočim i pomajka, kateri besedi imamo tudi mi v obliki páoče in pámati, dasi bi se dalo dvomiti na blagoglasju prvega zloga teh slovenskih oblik tako, da bi se pač lahko obdržale oblike póočim in pómati, kakor so že pod oklepi v starem prevodu.

Adoptivkind je slovensko posinovljenec in torej »pohčerjenka« niti v oklepu ni treba, kakor zadostuje v hrvatskem posinak (posinjena djeca), ki se v obliki posinek nahaja tudi že v starem našem prevodu. Ta slednja oblika mislim, da je pripraveja, kakor posinovec (B.), kar velja tudi o pohčerka mesto pohčERICA za Adoptivtochter.

Naj omenim, da Italijani, ki imajo razvit pravniški jezik, prevajajo Adoptivkind tudi le s figlio adottivo (§ 183 obč. drž. zak.), kar pomenja za prav samo moškega posinovljenca. Enako v prevodu novih civilnopravnih zakonov: figli adottivi (§ 20/3 jn.)

Čehi so imeli še v terminologiji l. 1887 za Adoptiv-Vater, -Kind: prisvojitel, prisvojenec, svojitel, svojenec; sedaj imajo osvojitel, osvojenec, za Adoption: osvojenf. Zanimivo je, da imamo Slovenci izraz svojci za soroden pojem Angehöriger; n. pr. njih roditelji ali otroci in drugi svojci.

Sicer imajo Rusi: usinénije in usinovljénije, usinovitelj, usinoviteljica, usinovljatb. Malorusi pa so sprejeli za Adoption: pribranje ditini (vzeti za dete). Po dosedanji praksi sem sicer tudi še v VI. zvezek Pravnikove zbirke sprejel obojne izraze, da, celo za Adoption: posinovitev ali pohčeritev, toda, kakor sem ravnokar izkazal, mislim, da tega ni treba.

3.) Auflösend je razvezen, auflösbar je razvezljiv. Auflösende Bedingung torej razvezen pogoj, ker se namenjena pravica izgubi (ob sebi), kadar on nastopi (§ 696).

Hrvatski prevod ima: razvezujući uvjet — torej isti tvorilen pomen, po Smirićevi terminologiji pa je: razrješni uvjet. Čehi imajo: rozvazovací výminka.

Auflösung des Fideikommisses je hrvatski: razriješenje fidejkomisa.

4. Auftrag: Babnik ima: naročilo, zaukaz (češko: prikaz), nalog (rusko = davek). Po Kavčnikovem priobčilu sprejel se je v slovenščini na prvem mestu nalog, kakor je tudi v hrvaščini. Dosledno ima biti za Auftrager, Auftraggeber: naložitelj, kakor je v hrv. obč. drž. zakoniku. Seveda ni tako prelagati v vseh primerih; v drugem zmislu je v hrvaščini povjeritelj in trgovsko: naročilac, komitent; drugače je zopet ob pooblaščenju. En izraz ni v vseh jezikih za vse primere. Geschäftsführer ohne Auftrag bodi: poslovodja brez naloga, kakor je tudi v srbsčini in hrvaščini; Smirić ima še: nezvan vršilac tujih posala. Tudi Babnik ima že poslovodja, posel; ni dosledno, da so se v novih zakonih sprejeli: opravljeni red, opravilna številka, mesto poslovnih r., zaprav: poslovnik in poslovna št.

5. Bedürfnis, Erfordernis, Erforderung po začetkom omenjenem niso vselej pravi pravniški termini in jih največkrat ni prevajati niti s potrebnost niti s potreba. Češka term. ima: potreba; Smirićeva hrv. term. ima: svojstvo, uvjet, potrebstina.

Nadpis §-a 180 o. d. z. se sicer glasi v slovenskem in hrvatskem prevodu Potrebnosti in nadpis §-a 380 o. d. z. se glasi v slovenskem prevodu Pravne potrebnosti pridobitve, v hrvatskem Pravne potrebnosti stečenja; toda nadpis §-a 321 o. d. z. se glasi slovensko: Kaj je k dejanski posestni pravici potreba, hrvatski: Što se ište za istinito pravo posjeda, in nadpis §-a 1460 se glasi v slovenskem prevodu: Česa je treba k priposestovanju. Ni dvoma, da so ti poslednji prevodi po duhu našega jezika, prvo-avedeni pa ne.

6. Bestand-Vertrag, locatio conductio. Za ta pojem slovanski narodi nimajo enotnega izraza. Hrvati so sprejeli: uporaba, uporabna pogodba itd.; Čehi imajo: smlouva projednací = dogovorna pogodba; toda ta izraz ni uporabljen v vseh zloženkah, za Bestandstreitigkeit je n. pr. v terminologiji l. 1887: rozepře nájemni, v prevodu civilnopravnega reda je pa večjidel: rozepře nájemni nebo pachtovni, vendar pa »Afterbestandnehmer« podnajemnik.

Slovenci smo v prvotno terminologijo (1853) sprejeli v soglasju z latinskim, oziroma italijanskim izrazom: raboprodaja, rabokup. V obč. drž. zakonik so se sprejele besede; rabokup, rabokupen, raboprodalec, rabokupec, (hrv. uporabodavac, uporaboprimac). Smirič ima: uporaba, davalac na uporabu, uporabnik. Navedene slovenske besede morda slovniško niso navadne, dasi imamo mesopust, kostolom itd., a rabile so se krog trideset let, dokler se nista v Babnikovo terminologijo sprejela le izraza najem in zakup, skupni izraz rabokup pa se je izpustil. Mislím, da se zaradi krajšega izražanja lahko obdrže že sploh udomačene, oba pojma obsegajoče besede rabokup itd., ali pa da se sprejmo iz hrvatskega jezika: uporaba, uporabodalec, uporabnik, dasi imajo te besede pri nas prvotno drug pomen. Ravno kar navedeni pomislek nas ne sme motiti, saj je ta pojav v vseh jezikih in zveza besedi pač razkriva njih pomen. Tudi Bestand nima povsod v nemškem narodu skupnega pomena. Weigand (Deutsches Wörterbuch l. 1878.) pravi, da je beseda navadna le v gorenji Nemčiji in da pomenja včasih Pacht, včasih Miete, »etwas beständig, ununterbrochen dauerndes«. Naš priprost narod je sprejel štant za obojne pogodbe: njiva v štantu, štantna hiša. Na Notranjskem se je za najem vzelo iz laščine fit, dasi fitto, affitanza pomenja tudi zakup.

7. Dingliches Sachenrecht. Cigaletov prevod prevaja ta pojem: stvarne pravice reči (§ 308). Kasneje smo vzeli za Sache le stvar in Babnik ima: stvarna pravica do stvari. Hrvatski prevod ima: prava stvarna na stvari. Čehi vele: věcné právo k věci (t. j. reči), torej povsodi za obojni besedi isti izraz. Mislím da sprejmimo že zaradi enakosti s hrvatskim besedilom: stvarna pravica na stvari. Sicer se pa v pravniških razpravah tudi lahko rabi realna pravica na stvari po italijanskem: i diritti reali sulle cose.

8. Einführung, Einführungs-Gesetz.

Babnik ima za Einführung — uvod, vpeljava, uvedba, za einführen ima na prvem mestu uvesti, za Einführungs- pa adj. uvodni, n. pr. zakon. — Za prav pomenja uvod bolj početek, die Einleitung, torej uvodne besede: die einleitenden Worte, uvodne točke n. pr.

kakega zakona, recimo prav pred §-om 1. obč. drž. zakonika. Nasprotno pa poseben zakon, ki določa, kedaj stopi zakon v moč in le-ta zakon uvaja, določa uvedbo tega zakona. Ob pretesanju in sklepanju takega zakona bi se lahko reklo, da je to uvajalni zakon, ko je pa uvedba že gotova in nam je treba le označiti zakon, ki jo je povzročil, mislim, da je bolje, če rečemo: zakon o uvedbi, kakor ima Levstik že l. 1871 pri notarskem redu, torej tudi lahko rečemo uvedbeni zakon. Vsekakor mislim, da izraz upeljava brez škode tudi v izvršilnem redu lahko odpeljemo med Nemce, od koder smo ga uveli, čeprav se nahaja še v Štrekljevih civilnopravnih prevodih; gotovo iz prej navedenega razloga ožjega domovinstva.

Seveda je *Einleitung* večkrat tudi *Einführung* in včasih, posebno če ni v strogo strokovnjaškem zmislu, zopet kaj drugega. Tako bi v nadpisu k §-u 94 obč. drž. zakonika ne bilo *Einleitung* prevajati z uvod, pa tudi bolje, da ne z uvedba, ampak najboljše, da se prikroji po sedanjem prevodu: Kako se upotuje.

9. *Entsagung*, *Verweigerung*. Pravni učinek obeh je seve navadno enak, zato pa vendar ne smemo prve besede sloveniti odrek, drugo odreka, ki sta enakega pomena, z razločkom, da je odreka sprejeta tudi v hrvaško terminologijo in sicer za *Entsagung*. Tudi Čehi imajo zřici se = odreči se.

Za *Verweigerung* je vzkrata, vzkračenje, vzkratiti, odklon, odklonitev, odklanjanje. Vsi ti izrazi so v civilnopravnih zakonih, se rabijo v narodu in so tudi v hrvatski terminologiji. V resnici ni samostalniških oblik treba rabiti skoro nikdar, ampak izražati se moramo glagolski, kar hočem izvesti še kasneje.

(Konec prihodnjic.)

Iz pravosodne prakse.

Civilno pravo.

a) Plačilo, ki ga je dal akceptant za zarubljeno in v poteg preodkazano menico remitentu, ki menice nima več v rokah, ni pravoveljavno, čeprav remitentov zahtevajoči upnik preodkaza v poteg akceptantu ni notificiral. Ne goło plačilo menice, marveč izročitev kvitirane menice povzroči, da moč menice ugasne. (§ 39. men. r.)

V izvršilni stvari Ivana K. zoper Žigo H. se je bila dne 26. januarja 1910 v iztirjanje izvršljive terjatve Ivana K. med drugim zarubila tudi menica z dne 15. decembra 1909 za K 65·10, izdana od Žige H. na lastno ordre in akceptirana od Brigitte B., plačljiva 3 mesece a dato — in Ivanu K. obenem z dejansko izročitvijo v poteg preodkazala. Na dan plačljivosti je Brigita B., ker ni bila obveščena o rubežni in preodkazu menice, plačala menično svoto Žigi H. kakor izdatelju menice.

Ivan K. je dne 25. februarja 1910 izposloval zoper Brigito B. menični plačilni nalog z dne 25. februarja 1910 glede menične svote K 65·10 s 6% obrestmi od 16. febr. 1910 in stroški vred.

Brigita B. je pravočasno vložila ugovor, da je v dobri veri glede remitenta kakor meničnega upnika menico plačala, ter je zahtevala, da se menični plačilni nalog razveljavi.

C. kr. deželno sodišče v C. je tožbeni zahtevek zavrnilo, a c. kr. višje deželno sodišče v G. je vsled priziva toženke menični plačilni nalog razveljavilo, in sicer v bistvu iz nastopnih razlogov:

Materijalnopravno ni nikakega razločka med pravnim učinkom preodkaza menice ali druge terjatve v poteg (§ 308 izvrš. r.), učinek je le ta, da more zahtevajoči upnik zahtevati od tretjega dolžnika dajatev, ki gre zavezancu, v imenu zavezančevem. Ako člen 39 men. reda poudarja, da je dolžan menični dolžnik le proti izročitvi kvitirane menice plačati, s tem nikakor ne ustanavlja, da po pravu ni veljavno plačilo, ob kojem menica ni bila izročena. Meničnemu dolžniku ni treba paziti, da ostanejo pravice kakega zahtevajočega upnika zavarovane; zatorej

bi bil primoran zahtevajočemu upniku plačati le takrat, ako bi mu bil preodkaz v poteg pravočasno notificiran in menica prezentirana. Toženka je plačala v dobri veri, torej tožnik, zahtevajoči upnik nima pravice menice vnovčiti.

C. kr. vrhovno sodišče je z odločbo z dne 20. julija 1910 o. št. Rv VI 356/10/1 menični plačilni nalog prvega sodišča zopet uveljavilo.

Razlogi.

Vprašanje je le to, ali sme toženka v zmislu čl. 82 men. reda ugovarjati, da je že plačala Žigi H. iz meničnega prava samega se tak ugovor ne da izvajati. Tudi ne izhaja ne iz menice same, niti iz osebnih kakovosti ene ali druge stranke; tudi ni nikakega pogrška pri tem, kako je pridobil menico tožnik. Ni spora, da je postal tožnik menični upnik, oziroma, da remitent vsled preodkaza v poteg po §§-ih 305 in 308 izvrš. r. ne sme več z menico razpolagati. Aktivna legitimacija tožnika je nedvomna. Vprašanje je torej le še, ali velja remitentu dano plačilo tudi proti njemu, tožniku, ali je plačilo, na katero se toženka opira, učinkovalo neposredno tudi proti tožniku (drugi primer člena 82 men. r.). To pa je zanikati. Menica ni bila preodkazana namesto plačila; nikakega civilnopravnega odstopa ali prenosa menične terjatve ni bilo, da bi se smelo načelo cesije, osobito § 1395 o. d. z. uporabiti na le-ta slučaj. Vsled predaje menice v poteg dobil je upnik v hipu, ko se je preodkaz izvršil, sam pravico, da uveljavi menične pravice. Samo on more, ker ima menico v posesti, plačilo sprejeti ter dolžnosti člena 39 men. r. izpolniti, da kvitirano menico izroči. Ali ima ta določba namen, ščititi meničnega dolžnika, tega na tem mestu ni raziskavati. Določba ima izvir v naravi menice same, kakor skripturne obligacije, ki je vezana na dotični papir. Ne plačilo, marveč izročitev kvitirane menice povzroči, da menična moč ugasne. Menični dolžnik sicer pač lahko plača namišljenemu meničnemu upniku, ne da bi se prej prepričal, je li on pravi imetelj menice, in ali mu more menico v zmislu člena 39 men. r. izročiti. Ali v tem slučaju ravna na svojo nevarnost. Menični upnik po preodkazu v zmislu §-a 308 izvr. r. ni bil več zavezanec Žiga H., ampak tožnik, in le njemu se je moglo na način plačati, kakor ustreza členu 39 men. r. Nikjer pa ni v zakonu predpisano, da bi moral

tožnik v svrhu obvarovanja meničnih pravic kaj več storiti, nego bi bil zavezanec storiti moral. Kakor je meničnemu upniku prosto, da sme tekom zastaralne dobe, kadar koli hoče, terjati plačilo, ne da bi bil vezan na dan zapalosti, tako malo more škodovati pravnemu stališču tožnikovemu in se sme šteti tožniku za krivdo, ako ni menice natančno tedaj, ko je zapala v plačilo, prezentiral v plačilo. Stališče incasso-indossatarja, ki je stališču tožnikovemu nekoliko podobno v tem, da sta oba upravičena menico terjati in nedeponirano menično dolžno svoto vtožiti, razlikuje se od tožnikovega v tem, da je incasso-indossatar le pooblaščenec imetelja menice, dočim tožnik zahteva menično svoto, četudi ne kakor lastnik, pa vendar iz lastne upravičenosti. Plačilo toženkino torej ni bilo dano upravičenemu meničnemu upniku; vsled tega plačila torej le-ta ni vezan storiti, kar veleva člen 39 men. r., zato se njemu nasproti tudi ne more uveljavljati.

Reviziji je bilo torej po zmislu §-a 503 št. 4 c. pr. r. ugoditi.

Dr. M. D.

b) Podsodnost zapuščinskih stvari je podana tudi, če je zapuščinska razprava začasno vsled pomanjkanja premoženja odpravljena. — Podsodnost po §-u 99 sod. pr. ne more biti podlaga za ono po §-u 93 sod. pr.

C. kr. deželno sodišče na Dunaju je ugodilo ugovoru drugotoženca, da je to sodišče krajevno nepristojno, in jan. 1910 vloženo tožbo zavrnilo (Cg I 25/10/17) iz nastopnih razlogov:

Iz zapuščinskih spisov je razvidno, da se je pri okrajnem sodišču v Velikih Laščah dne 5. novembra 1909 odpravila zapuščinska razprava radi pomanjkanja premoženja, in spisi Nc III 5/10 okrajnega sodišča v Notranjem mestu kažejo, da je bil založen dne 9. januarja 1910 znesek 352 K 10 h po poštini hranilnici kakor prebitek konta, glasečega se na oba toženca.

Dalje je razvidno iz teh spisov, da je 11. maja 1910 zaprosilo okrajno sodišče v Velikih Laščah okrajno sodišče Notranjega mesta, da se po končani pravdi pošlje dotični znesek zapuščinskemu sodišču. Po zmislu §-a 77 sod. pr. spadajo tožbe zapuščinskih upnikov iz zahtevkov proti zapustniku toliko časa pred zapuščinsko sodišče, dokler se zapuščina ni prisodila.

Po tozadevnih motivih je želeti, da se pri takih zahtevkih, ki se stavijo še pred prisodbo zapuščine, vsi spori rešujejo zaradi njih vpliva na zapuščinsko razpravo pri onem sodišču, v čigar okolišu se vrši zapuščinska razprava.

Da se doseže ta smoter, se je ustanovila izključna podsodnost v zapuščinskih stvareh za take spore, in s tako koncentracijo se najenostavneje premagajo vse težkoče, ki nastajajo vsled solidarne obveznosti raznih dedičev do prisodbe zapuščine.

Tudi dvorni dekret z dne 19. junija 1790, št. 1094, zbirka just. zak. lit. d., zadevajoč postavitev kuratorja, govori o slučaju vložitve tožbe proti neprisojeni zapuščini.

Dasi je tukaj zapuščinsko sodišče v Velikih Laščah odpravilo slučaj smrti zaradi pomanjkanja premoženja, je vendar ta odredba samo začasna in si je to sodišče glasom dopisa z dne 11. maja 1910 pridržalo izvršitev zapuščinske razprave dotlej, da se pojasni zadeva glede teh aktiv, ki gotovo spadajo v zapuščino.

Tak ukrep zapuščinskega sodišča pa ne more imeti vpliva na pravi dejanski položaj, da je v resnici nekaj zapuščinskega premoženja po drugotožencu. Če pa je tako, podana je izključna podsodnost §-a 77. sod. prav., kakor je razvidno iz zmisla zakonovega določila, za vse tožbe upnikov zapustnika pri okr. sodišču v Velikih Laščah, oziroma pri okrožnem sodišču v Rudolfovem.

Le-ta tožba je taka in zaradi tega je bilo ugovoru krajevne nepristojnosti ugoditi in tožbo zavrniti.

Podsodnost premoženja (§ 99 sod. prav.), ki se navaja za podsodnost tega sodišča, je pa bila ustanovljena, kar čisto jasno izhaja iz razlogov zakona, v varstvo inozemskih upnikov napram tuzemskim dolžnikom. V le-tem slučaju je pa stvar baš nasprotna. Vsekakor pa je podsodnost §-a 99. prototip subsidijarne podsodnosti, ki se mora gotovo umakniti izključni podsodnosti §-a 77.

Rekurno-sodna odločba z dne 8. februarja 1910 ne nasprotuje tej odločbi, ker za časa citirane odločbe ni bilo znano in tudi ni bilo možno domnevati, kakor izhaja iz razlogov, da je kako inozemsko sodišče nastopilo kot zapuščinsko sodišče po drugotožencu.

Rekurz je višje deželno sodišče na Dunaju zavrnilo (24/10 1910, R. I 262/10) iz razlogov;

Zapuščina dne 29. maja 1909 umrlega drugotoženca je bila s sklepom okrajnega sodišča v Velikih Laščah z dne 5. novembra 1909 zaradi pomanjkanja premoženja odpravljena. Ker pa se je naknadno pokazalo, da je založen pri okrajnem sodišču Notranjega mesta znesek 352 K 10 h, ki spada v zapuščino, je v zmislu §-ov 72 in 179 zap. pat. izvesti zapuščinsko razpravo. V zmislu §-a 77 sod. prav. pa spadajo vse tožbe iz zahtevkov napram zapustniku, dokler ni zapuščina prisojena, pred stvarno pristojno sodišče, ki je krajevno pristojno po sedežu zapuščinskega sodišča. Ta podsodnost je izključna in ne spremeni je nič dejstvo, da se je slučaj smrti začasno zaradi pomanjkanja premoženja odpravil in da se zapuščinska razprava sama še ni začela.

Podsodnost §-a 93 sod. prav. za sospornike ne prihaja v poštev, ker nima nobeden izmed tožencev splošne podsodnosti v Avstriji in je analogna uporaba §-a 83 na podsodnost premoženja (§ 99) nedopustna. ž.

c) Nedopusten je revizijski rekurz zahtevajočega upnika glede onega dela njegovega predloga, ki sta ga višji sodišči že soglasno zavrnila (§ 528 c. pr. r. in 78 izvrš. r.).

Okrajno sodišče v K. je predlog zaht. upnika, naj se dovoli izvršba z rubežem in preodkazom v poteg, popolnoma zavrnilo, deželno sodišče v Ljubljani pa je s sklepom z dne 22. decembra 1909 R IV 291/9/1 ugodilo rekurzu in dovolilo v izterjanje izvršljive terjatve v znesku 540 K s prip. izvršbo z rubežem samo ene tretjine zavezančeve plače.

Revizijski rekurz zahtevajočega upnika je vrhovno sodišče zavrnilo, ker je nedopusten.

Razlogi.

Potem, ko je prvo sodišče v svojem sklepu predlog zaht. upnika, da se dovoli izvršba z rubežem in preodkazom v poteg zavezančeve (c. kr. respicijenta finančne straže) plače, popolnoma zavrnilo, in ko je rekurzno sodišče na njegov rekurz istemu predlogu deloma ugodilo, je nadaljno pravno sredstvo zoper reformadni sklep rekurnega sodišča na upnikovo korist nemožen. kajti glede zavrnenega dela izvršbenega predloga sta tu dve

soglasni odločbi nižjih sodišč, ki izključujeta pravno pot po zmislu §-ov 528 civ. prav. r. in 78 izvrš. r.

Vloženi reviz. rekurz je bilo torej radi nedopustnosti zavrniti, kar bi se bilo moralo sicer zgoditi že na prvi stopnji.

Dr. Fr. M.

d) Tudi ob prosti oceni dokazov ne zadošča, da se kdo proglasi za mrtvega v svrhu zopetne poroke po §-u 112 o. d. z., pretek zakonite dobe in odsotnost sama ob sebi, marveč treba še takih pozitivnih dejstev, iz katerih je moči izvajati, da je pogrešana oseba umrla.

Frančišek H. je predlagal: 1.) njegova žena Marija H., roj. Š. proglasi se v zmislu §-a 24 št. 2 o. d. z. in §-a 5 zak. z dne 16. febr. 1883 št. 20 drž. zak. za mrtvo; 2.) izreče naj se, da je zakon, ki se je sklenil med njim in Marijo Š. dne 23. majnika 1874 po rim.-kat. obredu, v zmislu §-a 9 cit. zak. smatrati razvezanim.

Deželno sodišče v G. je ugodilo prvemu predlogu, drugega pa je zavrnilo. V razlogih je poudarjalo, da se pač verjame navedbam predlagateljevim, ki so tudi potrjene od mestnega poglavarstva v B., da je Marija H., roj. Š., od srede junija meseca, leta 1874 pogrešana ostala, toda ta ugotovitev more le opravičiti proglasitev za mrtvo, ni pa zadostna, da bi se izrekel zakon razvezanim. Za to, da je pogrešanka brez dvoma mrtva, ni nobenega drugega dokaza; ravno s tisto pravico, kakor se trdi, da je umrla, smelo bi se trditi, da se Marija H., sedaj 61 let stara, nalašč kje skriva. Domneva, da se je, ker jo je bil soprogramkrat tekom prvih dveh tednov zakona razžalil, sama usmrtila, psihologično ni utemeljena; z isto pravico se lahko domneva, da se je zakona naveličala in možu ušla. —

Frančišek H. se je radi zavrnitve drugega dela svojega predloga pritožil. V pritožbi je predvsem trdil, da rešitev zadeve samasebi nasprotuje, ako se na eni strani izreče, da je Marija H. mrtva, na drugi strani pa pravi, da je treba še več dokazov za njeno smrt. Ako se po načelu proste ocene dokazov smatra navedbe predlagateljeve za dokazane, onda je iz dejstev, da Marija H. že celih 36 let ni dala nikakega glasu, da so ostala

vsa povpraševanja po njej brez uspeha in da se navzlic materialnim interesom v starosti 62 let ni k možu vrnila, dopusten le ta sklep, da danes v resnici ni več med živimi. Sicer res treba za izrek, da je zakon razvezan, še takih dejstev, ki ne pripuščajo dvoma o smrti odsotne osebe; ali vpraša se, kakšne morajo biti te spremljevalne okolnosti, ki naj dokazujejo smrt? Nikakor se ne sme zahtevati, da morajo biti tako silne, da dobomo absolutno gotovost za smrt. Ako bi se dali taki dokazi pribaviti, bi niti ne bilo treba čakati 30 let.

Niti višje deželno sodišče v G., niti vrhovno sodišče ni pritožbi ugodilo; le-to je z odločbo z dne 31. marca 1910 o. št. Rv VI 128/10 obrazložilo svoje stališče takole:

Besedilo določil §-ov 24 in 112 o. d. z. ter zgodovinski postanek zadnjenavedenega zakonovega določila kaže, da zavisi proglasitev za mrtvega v zmislu §-a 24 o. d. z. edinole od odsotnosti dotične osebe tekom zakonite dobe, nakar nastopi zakonita domneva za smrt, — da se pa za proglasitev mrtvim v svrhu zopetne poroke po §-u 112 o. d. z. razun pretoka časa in odsotnosti zahteva še pozitivnih dejstev, ki morejo sodniku prepričanje utemeljiti, da pogrešana oseba več ne živi. Ta nazor je bil glasom materijalij k zakonu od 19. febr. 1883 št. 20 drž. zak. vzet za podlago določilu §-a 9 tega zakona. Ker v le-tem slučaju glasom pravih izvajanj v sklepu prvega sodišča ni ugotovljeno nič drugega, nego to, da je leta 1848 porojena Marija H. od srede junija 1874 pogrešana, onda ni zakonite podlage za izrek, da je zakon razvezan.

Dr. M. D.

Plenarni sklepi c. kr. upravnega sodišča.

(Uradno priposlano.)

A. Administrativne pravne stvari.

16.) Od okrajnega zastopa v okrajni šolski svet izvoljeni člani poslujejo po preteku 6-letne dobe še nadalje (§ 5 zakona o šolskem nadzorstvu za Štajersko), dokler ne vstopijo na njihovo mesto novoizvoljeni. (Sklep 25. maja 1908.)

17.) V kaki meri se sme od občine nameravana zgradba vodovoda iz okrajnih sredstev subvencionirati, je odvisno od sklepa okrajnega zastopa po svobodnem preudarku. Vladni komisar, postavljen v začasno opravljanje poslov okrajnega zastopa, pa prekorači s takim sklepom svoj delokrog (§ 81 zakona o okrajnem zastopu z dne 14. jun. 1866 št. 19 dež. zak. za Štajersko). (Sklep 25. maja 1908.)

18.) Po §-u 10 stavbenega reda za Češko z dne 8. jan. 1889 št. 5 dež. zak. je dovoljenje za razdelitev zemljišč na stavbišča tudi takrat potrebno, ako leži zemljiška parcela, na katero se namerava postaviti več poslopij, poleg obstoječe ceste v zazidanem delu občine in meji obojestransko na obstoječa poslopja. (Sklep 9. nov. 1908.)

19.) Pravica do izrecnega vsprejema v občinsko zvezo v zmyslu §-a 2 novele k domovinskemu zakonu velja tudi tedaj, kadar je prosilec za domovinstvo pridobil si avstr. državljanstvo šele tekom 10-letnega merodajnega bivanja. (Sklep 7. dec. 1908.)

20.) *a.* Odločbe političnih oblastev na podstavi § 79 zakona o okrajnih zastopih za Češko (§ 79 za Štajersko, § 51 za Galicijo), s katerimi se pritožbe zoper izvršeno izvolitev v okrajni zastop zavračajo, se kakor odklonitev državne nadzorstvene pravice ne dajo pred upravnim sodiščem izpodbijati.

b. V zmyslu §-a 39 zakona o okrajnih zastopih za Češko (§ 39 Štajersko, § 29 za Galicijo) zboru izvoljenih zastopnikov pristojajoča odločba o veljavnosti izvolitve okrajnega zastopa je končno veljavna in se sme le tekom 60 dni, računši od dneva sklepa, pred upravnim sodiščem izpodbijati. (Sklep 25. jan. 1909.)

21.) *a.* Zobozdravnik je upravičen, dasi nima posebnega obrtnega dovoljenja, vsa ona dela pri izvrševanju zobozdravništva opravljati, katera vsebuje § 2 min. nar. z dne 20. marca 1892, št. 55 drž. zak. o pravicah zobozdravniškega obrta.

b. § 4 min. naredbe z dne 20. marca 1892, po katerem se sme v dokaz sposobnosti učno dobo izvršiti pri zobozdravniku, ni v protislovju z nikakim zakonom, osobito ne z obrtnim redom.

c. Poučevanje pomožne osebe v zobozdravilstvu ne utemeljuje učnega razmerja v zmyslu obrt. zakona. (Sklep 8. febr. 1909.)

22.) Obrtna oblast ni upravičena na podstavi §-a 57, odstavek 2 obrtnega reda odtegniti koncesije krčmarstva zaradi

neizvrševanja, ako je lastnik koncesije, ustavivši obrt v oblastveno dopuščenem obrtvališču, zopet v drugi hiši istega kraja nadaljeval krčmarski obrt, dasi brez oblastvenega dovoljenja premitivše. (Sklep 22. febr. 1909.)

23.) Obrtna oblast ni poklicana izreči v §-u 13 zakona z dne 23. junija 1880, št. 62 drž. zak. določeno odločbo, je li točenje žganih opojnih pijač glavni ali postranski obrt, ako se oba obrta (§ 5: 2 navedenega zakona) ali pa samo eden od teh nezakonito izvršuje. (Sklep 1. marca 1909.)

24.) Z določbo člena XV. državnega osnovnega zakona z dne 21. dec. 1867, št. 144 drž. zak. ni pristojnost upravnega sodišča izključena glede takih pritožb, s katerimi se odločbe upravnih oblastev zastran povrnitve po divjačini povzročene škode izpodbijajo. (Sklep 30. marca 1909.)

25.) Od pasivne volilne pravice v zmyslu §-a 11, točka 3 občinskega volilnega reda za Češko so izključeni tudi taki obrtni pomočniki (tovarniški delavci), kateri plačujejo samo osebno dohodnino in sicer le od svojih, iz delavskega razmerja izvirajočih dohodkov. Od volilne pravice pa niso izključeni oni obrtni pomočniki (tovarniški delavci), kateri od svojega posestva ali od drugih, ne iz obrtnega delavnega razmerja izvirajočih dohodkov plačujejo občini neposredni davek. (Sklep 3. maja 1909.)

Književna poročila.

Die Verfassung der oesterreichischen Strafgerichte und das Laienrichtertum. Von Dr. Method Dolenc (Graz).

Pod tem zaglavjem je naš znani pisatelj objavil v II. zvezku zbirke »Geschworenengerichte und Schöffengerichte«, ki jo izdajata Mittermaier in Liepmann (C. Winter, Heidelberg), velezanimivo razpravo, ki je izšla v nekoliko odtisih posebej, knjiga večjega formata, 135 strani obsežna. Glede na reformo kazenskopravnega reda, ki se pripravlja v Nemčiji, in glede na »prednačrte k zakonom za premembo kazenskopravnega prava«, katere je znana komisija našega pravosodnega ministrstva v novembru 1909 bila na svetlo dala, odločil se je gospod okrajni sodnik dr. Dolenc za to delo, katero naj po njegovih uvodnih besedah pokaže, kakšno mesto se je odkazalo sodniku-lajiku v organizaciji avstrijskega kazenskega sodstva in kakšno mnenje da vlada sedaj pri nas o sodnikih-lajikih. V ta namen in osobito, ker je delo namenjeno v prvi vrsti pravniškim krogom v Nemčiji, razlaga pisatelj »občni milieu« kazenskih sodišč avstrijskih ter njih pomoč-

nikov in sicer v naslednjih oddelkih: Zgodovinski ogled (porot). — Organizacija kazenskih sodišč. — Sodnik po poklicu (njegove studije, njegova karijera, plača, njegovo delo, službeni in socialni položaj). — Sodnik-lajik, vzlasti porotnik (kdo je pozvan, porotna razprava, porotniški izrek, tiskovna porota, vrednost). — Pomožni organi kazenskega sodstva (obtožitelj, drž. pravdnštvo, generalna prokuratura; zagovornik, odvetnik). — Težnje po reformah: A. glede odvetništva B. glede sodnikov po poklicu in državnopravnih uradnikov; načrti zakonov: o imenovanju in kvalifikaciji sodnikov, o premembi predpisov za dopust, o premembi statuta za vrhovno sodišče, o premembi zakona zastran sindikatnega jamstva, o reformi sodniške pripravljalne službe; predlogi za izboljšanje gmotnega položaja sodnikov, predlogi zastran kazenskih, osobito preiskovalnih sodnikov, končno zastran državnih pravdnikov; C. glede sodnikov-lajikov in sicer pri tiskovnih deliktih, v kazenskospodni ustavi sploh s premembo ali odstranitvijo porot. — Najnovejši nasvet za premembo sodne organizacije (načrt komisije iz novembra 1909).

Navedli smo to vsebino po naslovih, da se vidi, kako vsestransko pripravlja pisatelj svoje čitatelje za razumevanje glavnega vprašanja. Posamezni oddelki so pa obravnavani tako, da se jih lahko skoraj vse smatra za samostojne in to temeljite razprave. Oddelek IV. n. pr., ki predločuje sodnika po poklicu v njegovih uradnih, gmotnih in socialnih odnošajih, je sestavek svoje posebne vrste. Prav tako tudi oddelek o zagovorništvu, v katerem je skoraj popolna slika odvetništva. Sploh kažejo vsi oddelki stremljenje gospoda pisatelja, da se dotični predmet z vsemi vprašanji, če tudi na kratko, docela pojasni, bodisi po zgodovinskem razvoju, bodisi po danem položaju. V obojem pogledu nudi celo delo več kot obilo instruktivnega gradiva tako za pravnika, kakor tudi za lajika. Dasi pa se giblje venomer na znanstveni višini, vendar ni niti eden hip zgol statistično ali celo suhoparno. Gospod okr. sodnik dr. Dolenc je že dovolj dokazal, da razpolaga, kakor malokdo, z živahno besedo v govoru in pisavi. Po živahnem zlogu, ki čitatelja ne utruja, odlikuje se tudi to njegovo najnovejše strokovno delo. Vse, kar je tozadevne literature in drugih virov, je pisatelj tu zbral in uporabil, toda na veleprikljiv način. Ni kompilator, temveč skoraj vsaka stran njegove razprave kaže, da gre tu za studijo, koje končni sad je — lastno mnenje. To se uveljavlja tupatam v polemičnem tonu, kar pa delu ni na kvar, temveč se prav dobro poda. Uverjeni smo, da bo povsemtem to delo tudi v Nemčiji napravilo najboljši vtis in doneslo gospodu pisatelju zaslužen priznanje. Žal, da ni izšlo v takšni obliki, kakor treba za večje razširjenje tudi v pravniških krogih. Našim čitateljem so sicer že znani nazori gospoda pisatelja o sodniku-lajiku v kazenskem pravosodstvu iz njegovega predavanja v društvu »Pravniku«, ki je bilo tudi v bistvu priobčeno v našem listu, vendar pa bi jih gotovo zanimala druga poglavja sedaj izdanega, celega dela. Utegnemo jim ustreči s priobčenjem kakega poglavja v našem listu. Gospodu pisatelju pa naše iskrene čestitke!

Razne vesti.

V Ljubljani, dne 15. novembra 1910.

— (Prememba v predsedstvu dež. sodišča ljubljanskega.) Gospod predsednik Albert pl. Levičnik je na svojo prošnjo vpokojen in mu je bilo tem povodom z Najvišjim ukrepom od 12. t. m. podeljeno plemstvo. Od deželnega sodišča, h kateremu je bil vstopil kakor praktikant dne 25. avgusta 1867. l., se torej poslavlja sedaj kot vpokojeni njegov predsednik s posebnim odlikovanjem. Vmes mu leži dolga službena doba, polna vztrajnega delovanja in najrazličnejših izkustev. Vpokojeni gospod predsednik je služil po vrsti v Ljubljani, v Celju, v Ptuju, v Zatičini, v Slov. Bistrici, zopet v Ptuju, v Gornjem gradu, v Rogatcu in od l. 1877. sodnik v Ptuju, odkoder je bil l. 1881 pozvan v pravosodno ministrstvo. Tu je za časa ministra dra. Pražáka mnogo pripomogel, da so se izdale tedanje jezikovne naredbe za slovenske pokrajine in da so se za njih izvrševanje namestili sposobni sodni uradniki. To se mu ni štelo v zaslugo in ko je po odstopu dra. Pražáka pričeval nov »kurz«, se mu je, titularnemu sekcijškemu svetniku bilo umakniti iz justične uprave. Začetkom l. 1891 bil je imenovan višjesodnim svetnikom dež. sodišča v Ljubljani, kjer se je z vso vnemo zopet posvetil sodni praksi. Ob uvedbi novih civilnopravnih zakonov je postal v septembru 1897 podpredsednik istega sodišča, a potem, ko je predsednik pl. Kočevar v decembru 1897 umrl, naslednik njegov. Nova doba, osobito pa tudi zgradba justične palače, vse je zahtevalo od predsednika napornega dela, katero je opravljal s prirojeno si marljivostjo in žilavostjo. Upravno delo ga pa ni zadrževalo pri sodstvu ter je bil celo vrsto let predsednik prizivnega senata in do zadnjega predsednik porotnih razprav. V svojih uradnih funkcijah vseskozi vesten in objektivni, bil je ljudomil v občevanju in se osobito zanimal za otroško varstvo. Tudi društvu »Pravniku« in njegovemu glasilu je bil naklonjen, podpirajoč njegove stvarne težnje na eden in drug način. Želimo, da bi mu bilo usojeno še mnogo let zasluženega in častnega pokoja! — Novim deželnosodnim predsednikom je imenovan tit. dvorni svetnik pri nadsodišču v Gradcu gospod Adolf Elsner.

— († Prof. dr. Jaromir Hanel.) Dne 30. pr. m. je v Znojmu umrl eden prvih učenjakov na polju avstrijske in zlasti slovanske pravne zgodovine, profesor na češkem vseučilišču v Pragi dvorni svetnik dr. Jaromir Hanel po dolgi bolezni. Smrt tega učenjaka pomeni tudi za nas Slovence bridko izgubo, ker rajni je bil slovenskemu narodu, vzlasti pa slovenskemu dijaštvu, ki se izobrožuje na praškem vseučilišču, izredno naklonjen. Svojo naklonjenost je kazal o vsaki priliki, in vprašanja, ki jih je stavil kakor eksaminator pri državnih izpitih in rigorozih slovenskim pravnikom, so se po navadi tikala domače pravne zgodovine. Na tem polju je bil doma kakor nihče drugi, in praška stolica bo težko našla naslednika, ki bi enako poznal zgodovino prava južnih Slovanov.

Prof. dr. Jaromir Hanel se je rodil v Třebiči na Moravskem l. 1847. Oče mu je bil znani pisatelj MUDr. Jan Miroslav Hanel. Dovršivši pravne nauke se je rajnki leta 1874. habilitoval za docenta na praškem vseučilišču, ki takrat še ni bilo razdeljeno v češko in nemško. V tem času je napisal več razprav za češki »Pravnik«. Najtemeljitejše je zasledoval vpliv nemškega prava na Češkem in Moravskem. O tem je spisal obširno knjigo, ki jo je izdala »Pravniška jednota« leta 1874. Toda na praškem vseučilišču je deloval le nekaj mesecev, zakaj že 24. septembra leta 1874. je bil imenovan rednim profesorjem na zagrebškem vseučilišču. Z veliko vnemo se je lotil hrvatskega jezika, kateremu se je tako kmalu priučil, da je že tekom enega leta mogel pisati svoje razprave v tem jeziku. Na zagrebški stolici je predaval zgodovino jugoslovanskega prava, urejeval »Monumenta juridica Slavorum meridionalium« ter po smrti nepozabnega dr. B. Lorkoviča »Mjesečnik«. V to dobo spada njegov znameniti spis: »O razvoju dedinskega prava v Rusiji do leta 1649«. V »Monumenta juridica Slavorum meridionalium« in v vestniku »Rada jugoslovanske akademije znanosti i umjetnosti« je objavil več učenih razprav; zlasti je znamenito delo: »Pravni život u spljetskoj občini« (Rada LIV). V tem času je spisal tudi obširno razpravo o avstrijski pravni zgodovini, ki je izšla najprej v češkem »Pravniku« (XIX), pozneje pa tudi v nemškem jeziku pod naslovom: »Über Begriff, Aufgabe und Darstellung der österreichischen Rechtsgeschichte. (Zeitschrift für das Privat und öffentliche Recht der Gegenwart. XX.) Ta razprava mu je bila pripomogla na praško stolico nazaj, kamor je bil poklican za rednega profesorja leta 1881. Njegova predavanja na tem mestu so se sukala po največ o zgodovini nemškega prava. V tem času je spisal dvojne znamenite knjige: »Zgodovino nemškega prava s posebnim ozirom na avstrijske dežele«, ki je izšla leta 1897. in pa »Občno pravo in državoslovje«.

Rajnki je bil pravi član »Zagrebške akad.« in »Češke deželne komisije za zgodovino«. Res, da je bil s predavanji mnogo zaposlen, vendar je našel še toliko prostega časa, da je pisal krajše članke v Ottov »Naučni slovník«, v »Oesterreichisches Staatswörterbuch«, prof. pl. Riegrov »Sborník« in v »Zeitschrift der Savigny Stiftung für Rechtsgeschichte«. Eno zadnjih njegovih del: »K vprašanju o recepciji nemškega prava na češko deželno pravo«, je natisnjeno v spomenici, ki jo je praška fakulteta poklonila dr. A. vitezu Randi. Po sodbi strokovnjakov on v tem svojem delu vpliv nemškega prava nekoliko precenjuje in pri svojih tovariših v tem pogledu ni našel priznanja. Pokojnik je bil izredno markantna osebnost, ki jo je poznalo in ljubilo ne le dijaštvo, marveč občinstvo sploh.

»Slovenski Pravnik« izhaja 15. dne vsakega meseca in ga dobivajo člani društva »Pravnika« brezplačno; nečlanom pa stoji za vse leto 10 K, za pol leta 5 K.

Uredništvo in upravništvo je v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 26. oz. 22.

Dr. Ed. Volčič v Novem mestu (Kranjsko)

je za društvo „Pravnik“ v Ljubljani uredil ter se dobivajo pri njem in pri knjigotržcih naslednje pravne knjige:

a) knjige slovenske:

Civilnopravdni zakoni z obširnimi slovenskim in hrvaškim stvarnim kazalom, nad 900 strani, vez. à K 8.—.

Dopolnilo Civilnopravnim zakonom za leta 1906 do 1909 K 1·20.

Odvetniška tarifa od 11. dec. 1897 in 3. junija 1909, določila o rabi slovenskega in hrvaš. jezika pred sodišči, sodne pristojbine, broš. à K 1·80.

Nova odvetniška tarifa od 3. junija 1909 s alfab. stvarnim kazalom K —·80.

Nova odvetniška tarifa v obliki stenskega plakata K —·80.

Zakoni o javnih knjigah, I. in II. del, vez. à K 6.—.

Zakoni o javnih knjigah, I. del, vez. à K 3·20.

Zakoni o javnih knjigah, II. del, vez. à K 3·20.

Tabela o zemljiškoknjžni kolokovnini K —·60.

Zakon o dovoljevanju poti za silo, s pojasnili à K —·40.

Pristojbinske olajšave ob konverziji hipotečnih terjatev, à K —·80.

Predpisi o razdelbi in ureditvi ter o zložbi zemljišč, à K 2.—.

Predpisi o obrambi poljščine, à K —·80.

Kazenska določila iz teh predpisov, à K —·20.

b) knjige hrvaške:

Zakoni o javnim knjigama I. dio (A), vez. à K 3·60.

Zakoni o javnim knjigama I. dio sa II. dijelom (slovenski), ukupno vezano à K 6.—.

Zakon o dovoljevanju prijekih puteva, sa tumačem, à K —·40.

Tabela o zemljišničkoj biljegovini, à K —·80.

Jezikovna naredba za Dalmaciju od 26. aprila god. 1909 à K —·08.

Društvo „Pravnik“ v Ljubljani izdaja mesečnik „Slovensk Pravnik“, v katerem so slovenski in hrvaški članki pravne vsebine; list stane 10 K na leto.

Isto društvo je izdalo še naslednje pravne knjige:

Kazenski zakon, uredil dr. J. Kavčič, vez. K 5·60.

Kazenskopravdni red (postupnik), dr. J. Kavčič, vez. K 6.—.

Izvršilni red (ovršni postupnik) uredil Iv. Kavčnik, K 7.—.

Državni osnovni zakoni in drugi ustavni in upravni zakoni, uredil Štefan Lapajne, vez. 6 K (VII. zvezek).

Ako ni dogovorjeno drugače, se pošiljajo knjige s pošto proti poštnemu povzetju, tako da se k navedenim cenam priračunijo le resnični in poštni izdatki; pri naročilih do 2 K je najceneje, ako se pošlje naprej kupnina in 10 h poštine v gotovini ali v poštnih znamkah.